

ÇİZGİ FİLMLERİN İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Investigation of the Effect of Cartoons On Primary School Students

Rukiye ARSLAN¹ Raziye PEKŞEN AKÇA² Fatih AYDOĞDU³ Derya YANIK⁴

^{1,4}Batman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Batman

²Kayseri Üniversitesi, Develi Hüseyin Şahin Meslek Yüksekokulu, Kayseri

³Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzincan

Geliş Tarihi / Received: 09.01.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 30.01.2023

ÖZ

Çizgi filmler, çocukların izlemekten keyif aldığı etkinliklerden biridir. Çocukların ekrana maruz kalma süresine bağlı olarak gelişimleri olumlu ya da olumsuz etkilenebilmektedir. Araştırmada çizgi filmlerin ilkökul öğrencileri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu ilkökul dönemindeki 829 çocuk (K=426, E=403) oluşturmaktadır. Verilere 2022-2023 eğitim öğretim yılında Google Form aracılığı ile ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Genel Bilgi Formu ve Çizgi Film Etki Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H analizi kullanılmıştır. Ölçek alt boyutlarının arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada, çocukların cinsiyetlerine göre Gerçeklikten Uzaklaşma, Heyecan ve Eğlendirme algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0.05$) ancak erkek çocukların şiddet eğilimi ve olumsuz duygu algısının kız çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$), kız çocukların ise doğüstü inanç oluşturma algı düzeyinin erkek çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocukların yaş gruplarına göre şiddet eğilimi, gerçeklikten uzaklaşma, doğüstü inanç oluşturma, eğlendirme ve olumsuz duygu algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0.05$), ancak heyecan algı düzeylerinin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak ebeveynler çocukların cinsiyet ve yaş özelliklerini dikkate alarak onların çizgi film deneyimlerini şekillendirebilirler.

Anahtar kelimeler: Çizgi film, Çocuk, İlkokul.

ABSTRACT

Cartoons are one of the activities that children enjoy watching. Depending on the amount of time children are exposed to the screen, their development can be affected positively or negatively. In the research, it was aimed to examine the effect of cartoons on primary school students. The sample group of the research consists of 829 primary school children (F=426, M=403). The data were obtained through Google Form in the 2022-2023 academic year. General Information Form and Cartoon Impact Scale developed by the researchers were used as data collection tools. Mann Whitney U and Kruskal Wallis H analysis were used in the analysis of the research data. Spearman Correlation analysis was used to analyze the relationship between the sub-dimensions of the scale. In the study, it was found that the perception levels of alienation from reality, excitement and entertainment did not differ statistically according to the gender of the children ($p>0.05$), but the violence tendency and negative emotion perception of boys were statistically significantly higher than the girls ($p<0.05$). It was concluded that the perception level of creating supernatural beliefs of girls was statistically significantly higher than that of boys ($p<0.05$). In addition, children's tendency to violence, alienation from reality, creating supernatural beliefs, entertainment and negative emotion perception levels did not differ statistically according to age groups ($p>0.05$), but their excitement perception levels differed statistically significantly according to age groups ($p<0.05$) was reached. As a result, parents can shape their children's cartoon experiences by considering their gender and age characteristics.

Keywords: Cartoon, Child, Primary school.

GİRİŞ

Dünya nüfusunun yaklaşık olarak üçte birini oluşturan çocukların (Erdiller, 2015) gelişimsel özelliklerini bilmek, onların gelişimleri üzerinde nelerin olumlu ya da olumsuz etkilere sahip olduğu hakkında fikir verebilir. İlkokul çağındaki çocuk; duyuşal bütünlüğe ulaşmış, bilişsel gelişim açısından bildiği ya da görebildiği somut ya da gerçek şeyler konusunda fikir yürütebilen ve bilimsel gözlem konusunda meraklı çocuklardır (Arslan ve Sağlam, 2021; Bayhan ve Artan, 2005; Bee ve Boyd, 2009; Duyusal Bütünleme Merkezi, 2011). Bu dönemdeki çocuk; dil, sosyal, duyuşal ve motor gelişim becerileri yönünden de mevcut potansiyelini geliştirme sürecindedir. Çocukların görsel ve işitsel unsurlara dayalı öğrenmeleri daha kolay gerçekleştirebildiği düşünöldüğünde onların çizgi filmler ile olan etkileşimi daha da önem kazanmaktadır. Çünkü çizgi filmlerin içerikleri her zaman öğretici olmamakla birlikte, çocuğun ekran başında geçirdiği süre gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle ilkökul çağındaki çocuğun uzun süre bilinçsiz bir şekilde teknolojik araçla iç içe olması, çevre ile etkileşiminin sınırlandırılmasına da neden olabilmektedir. Zamanla bu durum sosyal izolasyona, postürel bozukluklara, motor becerilerde yavaşlamaya ve pek çok sağlık sorununa zemin hazırlayabilmektedir (Güzelyurt ve Nayci, 2021). Bu nedenle çocuğun yaşayarak öğrenmesine olanak tanıyacak ortamlarda bulunması, tüm canlı-cansız varlıklarla aktif etkileşim kurabileceği öğrenme ortamlarında zaman geçirmesi (müze, hayvanat bahçesi, bilim merkezi, planetaryum vb.) çocuğun gelişimi için oldukça elzemdir (Arslan, 2022; Pekşen Akça, 2022a).

Değişen dünya koşulları ile birlikte çalışma hayatının ebeveynlerin yaşamının bir parçası olması, çocukların oyun etkinliklerini daha çok park ve oyun alanlarından ziyade kapalı alanlara taşınması, çocukların tek başına vakit geçirmek zorunda olması, dijital farkındalıklarının düşük olması kitle iletişim araçlarıyla uzun süre vakit geçirmelerine neden olmaktadır. Özellikle günümüz dünyasında televizyon, tablet, akıllı telefonlar her yaş grubundaki bireyler tarafından ilgi görmekte (Sarıtaş vd., 2019) ve her geçen gün bu alandaki çalışmalar değişerek gelişmektedir. Nitekim Pekşen Akça da (2022b) bir çalışmasında, elektronik bakıcı görevi üstlenen bu araçların çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere dinlenme fırsatı sağlamanın yanında aktif iş akışını sürdürebilme, çocuğu oyalama, ebeveynlere zaman yaratma gibi pek çok alternatifte de fırsat yaratması nedeni ile aileler tarafından tercih edildiğini saptamıştır.

Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon ve bu araçlarda hedef kitlelerden biri olarak görölen çocuklar (Pekşen Akça ve Şenol, 2012) için yayın akışında çizgi filmler başta olmak üzere çocukların ilgi ve isteklerine yanıt veren içerikler mevcuttur. Nitekim çizgi

filmlerin en fazla çocuklar tarafından izlendiği bilinmektedir (Yaşar Ekici, 2015). Bu içerikler çocuğun karşısında en fazla zaman harcayacağı ve pek çok unsuru içinde barındıran (sinema, haberler, çizgi film, belgesel, reklam vb.) araçlardan biri olup pek çok açıdan ilgi uyandıracak şekilde hazırlanmaktadır (Yetim ve Sarıçam, 2016).

Belli bir mesajı simgesel olarak anlatan canlandırma sanatı olarak tanımlanan çizgi filmler (Pekşen Akça ve Baran, 2017), çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun öğretici içerikler oluşturulduğunda çocuk için faydalı olabilecektir (Pekşen Akça ve Baran, 2018). Nitekim Koç Özkan ve diğerleri (2021) tarafından yapılan bir çalışmada çocuklara tıbbi tedavi sırasında izletilen çizgi filmlerin onlarda kaygı ve korkuyu azalttığı belirtilmiştir. Ancak sadece ticari kaygı güdülerek yapılan çizgi filmlerin varlığı da bilinmektedir. Bu tarz çizgi filmlerin çocuklar üzerinde pek çok olumsuz etkilere neden olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (Güzelyurt ve Nayci, 2021; Pekşen Akça 2022c; Pekşen Akça ve Baran, 2017, Pekşen Akça ve Baran, 2018). Yaşar Ekici (2015) tarafından yapılan bir çalışmada çizgi filmlerin çocukların üzerindeki etkileri doküman analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada televizyonda çocuklar tarafından en fazla çizgi filmlerin tercih edildiği, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olmayan çizgi filmlerin çocukları olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bir diğer çalışmada ise çizgi filmlerde verilen subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmada belli başlı bazı çizgi filmlerin (Şirinler, Tele-tabiler, Tangled) içerdikleri mesajlar incelenmiştir. Bu çalışmaya göre örneğin Tele-tabiler çizgi filminde cinsiyet farkının önemsiz olduğu, toplumdan uzakta yaşama ve çocuğun baş edemediği sorunları sihir, büyü gibi metafizik öğelerle çözebileceği mesajının verildiği görülmektedir. Şirinler çizgi filminde ise Gargamel karakterinin kötülüğü sembolize ettiği, sihir, büyü gibi unsurlara ve hayalet, cin gibi kavramları lanse ederek çocukları olumsuz etkileyebilecek mesajlar içerdiği belirtilmektedir. Yine aynı çizgi filmdeki karakterlerin belli bir dini ve ideolojik kişilerin temsiliyetini yapmak üzere giydirildikleri ifade edilerek, henüz dini ve ideolojik ayrımları yapabilecek yaşta olmayan çocuklara bu tarz fikirlerin empoze edilerek onları olumsuz etkilediği bilinmektedir (Temizyürek ve Acar, 2014). Bir başka araştırmanın sonucuna göre ise; çocukların günde ortalama olarak 1-2 saat televizyon izledikleri, çocukların yaşı büyüdükçe çizgi film izlemeye ayırdıkları sürenin arttığı, oyun ve sosyal etkinliklere ayırdıkları zamanın azaldığı, çocukların izledikleri filmdeki karakterlerle kendilerini özdeşleştirdikleri ve onları taklit ettikleri, çizgi filmlerden duydukları ifadeleri günlük hayatta kullandıkları belirtilmektedir. Aynı araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise, çocukların çizgi filmlerde gördükleri oyuncak, kıyafet ve diğer aksesuarlara sahip olmak istedikleri, çizgi filmlerin diğer yaş gruplarına kıyasla ilkokul çağındaki çocukların beslenme,

giyinme vb. tercihlerini daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Adak Özdemir ve Ramazan, 2012). Tüm bu gerekçeler ışığında bu çalışmada çizgi filmlerin ilkökuller öğrencileri üzerindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

İlkokul çağındaki çocukların çizgi film etki düzeylerinin incelendiği bu çalışmada aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

- İlkokul çağındaki çocukların çizgi film etki düzeyleri nasıldır?
- İlkokul çağındaki çocukların çizgi film etki düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- İlkokul çağındaki çocukların çizgi film etki düzeyleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma kesitsel tarama modelinde yürütülmüştür. Ayrıca değişkenler açısından incelendiğinden bir ilişkisel tarama çalışmasıdır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır (Karasar, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu ilkökuller dönemindeki 829 çocuk (K=426, E=403) oluşturmaktadır. Verilere 2022-2023 eğitim öğretim yılında Google Form aracılığı ile ulaşılmıştır. Veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Genel Bilgi Formu” ve Kaşkaya vd. (2021) tarafından geliştirilen “Çizgi Film Etki Ölçeği” kullanılmıştır. Genel Bilgi formu kapsamında yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim durumlarını gibi bazı sorulara yanıt aranmıştır. Çizgi Film Etki Ölçeği ise; Kaşkaya vd. (2021) tarafından geliştirilmiş, Erzincan ili ilkökullerinde öğrenim görmekte olan 473 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. 23 madde ve toplamda 6 boyuttan oluşan Çizgi Film Etki Ölçeği güvenilirlik ölçümleri amacıyla Cronbach Alpha testi uygulanarak, ölçeğin her bir faktöründe ve ölçeğin tamamında güvenilirlik katsayılarının 0.60 ile 0.80 aralığında yeterli olduğu ispatlanmıştır. Ölçekteki maddeler ilkökuller öğrencilerinin düzeyine uygun olarak “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” şeklinde belirtilen üçlü derecelendirme ölçeğinde düzenlenmiştir. Ölçek puanlaması aritmetik ortalama olarak 1-3 arasındadır.

Tablo 1. Çocuklara Ait Demografik Özellikler (n=829)

Değişken	Kategori	f	%
Cinsiyet	Kız	426	51.4
	Erkek	403	48.6
Yaş grubu	7 yaş	314	37.9
	8 yaş	193	23.3
	9 yaş	157	18.9
	10 yaş	114	13.8
	11 yaş	51	6.2
Anne Eğitim	İlköğretim	105	12.6
	Ortaöğretim	126	15.2
	Lise	445	53.6
	Üniversite	150	18.2
	Lisansüstü	3	0.4
Baba Eğitim	İlköğretim	54	6.5
	Ortaöğretim	225	27.2
	Lise	395	47.6
	Üniversite	120	14.5
	Lisansüstü	35	4.2
TV izleme süresi	1-3 saat	115	13.9
	3-4 saat	300	36.1
	5-6 saat	400	48.2
	7 ve üzeri	9	1.8

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların; %51.4'ü kız, %48.6'sı erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların %37.9'u 7 yaşında, %23.3'ü 8 yaşında, %18.9'u 9 yaşında, %13.8'i 10 yaşında, %6.2'si 11 yaşındadır. Annelerden lise mezunu olanların oranı %53.6 ile dağılım içinde en yüksek orana sahipken babalarda lise mezunlarının oranı %47.6 ile benzer şekilde dağılım içerisinde yine en yüksek orana sahip oldukları görülmektedir. Çocukların günlük televizyon izleme süreleri incelendiğinde; dağılım içinde sırasıyla en yüksek oranın 5-6 saat (%48.2) ve 3-4 saat (%36.1) olduğu görülmektedir.

Çalışmanın Etik Yönü

Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulması için Etik Kurul Karar no:87 (Kayseri Üniversitesi Etik Kurulu) başvurulmuş, 02/12/2022 tarihinde ve 43940 karar no ile gerekli izinler alınmıştır. Çalışmasına dâhil olan çocuklara ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Ölçek puanlarına analizlerin ilk aşamasında güvenilirlik ve normallik analizleri uygulanmış olup, veriler normal dağılıma uygun olmadığından dolayı non-parametrik analizler kullanılmıştır. Ölçek puanlarının araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre

karşılaştırılmasında Mann Whitney U analizi kullanılırken, yaş gruplarına göre karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H analizi kullanılmıştır. Ölçek alt boyutlarının arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde yapılan anket uygulamalarının SPSS 25. kullanılarak verilerin analizi, elde edilen bulguların değerlendirilmesi yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Çizgi Film Etki Ölçeği Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Güvenilirlik Analizi ve One Sample Kolmogorov-Smirnov (K-S) Normallik Analizi Sonuçları

Alt boyut	X	SS	Cronbach's Alpha (α)	K-S (p)
Şiddet eğilimi	1.61	.675	.813	.000
Gerçeklikten uzaklaşma	1.26	.438	.799	.000
Doğüstü inanç oluşturma	2.04	.826	.857	.000
Heyecan	2.51	.629	.838	.000
Eğlendirme	2.87	.370	.763	.000
Olumsuz duygu	1.47	.498	.628	.000

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların *Gerçeklikten Uzaklaşma* ve *Olumsuz Duygu Algısının* düşük düzeyde olduğu, *Şiddet Eğilimi* ve *Doğüstü İnanç Oluşturma* algısının orta düzeyde olduğu, *Heyecan* ve *Eğlendirme Algısının* ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçek alt boyut puanlarına ilişkin Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde, değerlerin sırasıyla şiddet eğilimi (.813), gerçeklikten uzaklaşma (.799), doğüstü inanç oluşturma (.857), heyecan (.838), eğlendirme (.763) ve olumsuz duygu (.628) alt boyutlarında analiz için yeterli düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir. Normal dağılıma ilişkin K-S test sonuçları incelendiğinde, ölçek alt boyut puanlarının normal dağılıma uygun olmadığı ($p<0.05$) görülmektedir. Cinsiyet ve yaş demografik değişken olarak kategorik şekilde değerlendirilmiştir. Analiz birliği sağlanması adına korelasyon analizi uygulanmamıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Çizgi Film Etki Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Cinsiyet	N	X	SS	U	p
Şiddet eğilimi	Kız	426	1.50	0.63	69986.5	.000
	Erkek	403	1.72	0.70		
Gerçeklikten uzaklaşma	Kız	426	1.28	0.46	82552.5	.284
	Erkek	403	1.24	0.41		
Doğüstü inanç oluşturma	Kız	426	2.17	0.82	70181.5	.000
	Erkek	403	1.89	0.81		
Heyecan	Kız	426	2.54	0.62	81579.0	.186
	Erkek	403	2.49	0.64		
Eğlendirme	Kız	426	2.86	0.40	84328.5	.505
	Erkek	403	2.89	0.34		
Olumsuz duygu	Kız	426	1.43	0.49	77069.0	.009
	Erkek	403	1.50	0.50		

Tablo 3 incelendiğinde, çocukların cinsiyetlerine göre *Gerçeklikten Uzaklaşma*, *Heyecan* ve *Eğlendirme* algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0.05$), buna karşın erkek çocukların şiddet eğilimi ve olumsuz duygu algısının kız çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$), kız çocukların ise doğüstü inanç oluşturma algı düzeyinin erkek çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Çizgi Film Etki Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Analizi

Alt boyut	Yaş Grubu	N	X	SS	χ^2	p
Şiddet eğilimi	7 yaş	314	1.64	0.69	5.7	.224
	8 yaş	193	1.57	0.65		
	9 yaş	157	1.55	0.66		
	10 yaş	114	1.56	0.66		
	11 yaş	51	1.81	0.75		
Gerçeklikten uzaklaşma	7 yaş	314	1.29	0.49	2.4	.668
	8 yaş	193	1.25	0.43		
	9 yaş	157	1.21	0.35		
	10 yaş	114	1.26	0.42		
	11 yaş	51	1.21	0.42		
Doğüstü inanç oluşturma	7 yaş	314	2.06	0.83	1.9	.747
	8 yaş	193	2.04	0.82		
	9 yaş	157	2.01	0.84		
	10 yaş	114	2.06	0.80		
	11 yaş	51	1.92	0.90		
Heyecan	7 yaş	314	2.56	0.62	11.9	.018
	8 yaş	193	2.55	0.62		
	9 yaş	157	2.48	0.60		
	10 yaş	114	2.45	0.65		
	11 yaş	51	2.33	0.71		
Eğlendirme	7 yaş	314	2.87	0.38	4.5	.340
	8 yaş	193	2.88	0.37		
	9 yaş	157	2.91	0.28		
	10 yaş	114	2.85	0.39		
	11 yaş	51	2.77	0.50		
Olumsuz duygu	7 yaş	314	1.48	0.52	0.8	.944
	8 yaş	193	1.46	0.50		
	9 yaş	157	1.43	0.46		
	10 yaş	114	1.48	0.50		
	11 yaş	51	1.45	0.51		

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların yaş gruplarına göre şiddet eğilimi, gerçeklikten uzaklaşma, doğüstü inanç oluşturma, eğlendirme ve olumsuz duygu algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0.05$), ancak heyecan algı düzeylerinin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0.05$) görülmektedir.

Heyecan algısında yaş grupları arasındaki farklılıkların incelenmesi amacıyla gruplar arasında ikili uygulanan Mann Whitney U analizi sonuçlarına göre 7 yaş ve 8 yaş gruplarındaki katılımcıların heyecan algı düzeyinin 9 yaş, 10 yaş ve 11 yaş grubundaki katılımcılardan

anlamli düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$), başka bir ifade ile yaş grubu artıkcâ heyecan alt boyutuna ait puan ortalamaları da azalmaktadır. Ayrıca 9 yaş grubundaki katılımcıların heyecan algı düzeyinin 11 yaş grubundaki katılımcılardan anlamli düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde kitle iletişim araçlarının önemli bir parçası haline gelen televizyon çocukları da önemli bir hedef kitle olarak görerek, kültürel aktarımdan tüketim davranışına kadar uzanan farklı alanlarda çocuğu etkileyebilmektedir. Bu nedenle bu denli bir etki ağına sahip bu alanda çocuklara yönelik hazırlanan içeriklerin yaş ve gelişim düzeyine uygun olmasına ek olarak çocuklarda olumlu davranışlar geliştirmeyi de ilke edinmesi son derece önemlidir. Ancak kimi zaman yayın içeriklerinde yapılan yanlış uygulamalar ve çocuğun gelişiminin göz ardı edilmesi çocuğu pek çok açıdan etkileyebilmektedir (Pekşen Akça ve Baran, 2018). Bununla birlikte çocukların çizgi filmlerden etkilenme düzeyi demografik özelliklerin etkisi altındadır. Dahası alan yazında televizyon ve çizgi filmlerin çocukları üzerindeki etkisini konu alan çalışmalar (Büyükbaykal, 2007; Ceylan, Yıldız Bıçakcı ve Aral, 2012; Çaplı, 2002; Güzelyurt, 2022; Koçak ve Göktaş, 2018; Özdemir ve Ramazan 2012, Pekşen Akça ve Baran 2017, Pekşen Akça ve Baran, 2018; Pekşen Akça ve Şenol, 2012) çocukların çizgi film kahramanını sevme, arkadaş oyunlarına kaynak oluşturma gibi bazı nedenlerden dolayı farklı uygulama platformlarında yer alan uygulamalara yöneldiğini de ortaya koymaktadır (Güneş, 2010). Ancak unutulmaması gereken çizgi filmlerde yer alan sempatik şiddet olgusunun, çocukların sevdiği karakterle bütünleşmesini sağlayan, karakterin kötü eylemlerine karşı kendi çözüm yollarını kullanarak süreci çözmeye çalışması, cezalandırma sürecinde bu durumun doğru bir davranış olarak sergilenmesi (Örn. Tom ve Jerry) çocuklar için gerçek dışı olan sahnelerin içselleştirilmesine de neden olmaktadır. Bu durum çocuk için şiddeti algılama şeklini değiştirmekle kalmayıp, gerçekçi olmayan korkular içinde de zemin hazırlayabilmektedir (Atik ve Ebre, 2015). Nitekim Adak, Özdemir ve Ramazan (2012) çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisi konusunda alan çalışmasında çocukların çizgi filmlerde yaşanan olayları günlük yaşamda taklit ettikleri, doğüstü ve hayali kahramanların yer aldığı çizgi filmleri daha fazla tercih ettikleri ve bu karakterleri kendileriyle özleştirdikleri ve onlara inandıklarını ortaya koymuştur.

Çocukların çizgi film etki ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlara göre gerçeklikten uzaklaşma ve olumsuz duygu algısının düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Bu boyuttaki algılarının düşük olması, izlenen çizgi filmlerin içeriklerinden kaynaklanabilir. Örneğin; Winx

Club çizgi film ve yan ürünlerinin çocuklar üzerindeki etkilerinin incelendiği bir çalışmada, Winx Club çizgi film izleyen çocukların çoğunun büyü ve sihir yapmaya özendikleri belirtilmektedir (Güloğlu, 2019). Araştırmada çocukların şiddet eğilimi ve doğaüstü inanç oluşturma algısının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Çocuklar üzerinde çizgi filmlerin etkilerini ortaya koymak için yapılan çalışmalar çizgi filmlerde yer alan olumsuz duyguların çocukların gerçeklik duygusundan uzaklaşmalarına neden olduğu, çocukların model alarak şiddet ve saldırganlık davranışları sergiledikleri belirtilmiştir (Koçak ve Yaşar Ekici, 2015; Yetim ve Sarıca, 2016). Alt boyutlardan elde edilen diğer bir sonuç ise heyecan ve eğlendirme algısının ise yüksek düzeyde olmasıdır. Bu sonuç çizgi filmlerin olumlu yönlerini değerlendirebilmek adına önemli görülmektedir. Çocukların çizgi film izleme esnasında hevesli ve heyecanlı oldukları (Yazıcı, Baydar ve Kandır, 2019), çizgi filmlerin sevilme nedenlerinde içeriğin komik ve eğlenceli olmasının önemli etkisinin olduğu yapılan çalışmalarda savunulmaktadır (Yaşar Ekici, 2015).

Araştırmanın bir başka bulgusunda çocukların gerçeklikten uzaklaşma, heyecan ve eğlendirme algı düzeylerinde farklılaşma olmadığı, diğer yandan erkek çocukların şiddet eğilimi ve olumsuz duygu algısının kız çocuklardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çizgi film heyecan ve eğlendirmeye yönelik içeriklerinin cinsiyete göre oluşturulmadığı düşünüldüğünde cinsiyete göre bir farklılık elde edilememesi son derece doğal bir sonuçtur. Ancak şiddet ve olumsuz duygu algıları düşünüldüğünde erkek çocukların bu tür içeriklerden daha fazla etkilendiğini söylemek doğru olacaktır. Yaşar ve Paksoy (2011) yaptıkları çalışmada, saldırgan içerikli film izleme esnasında kız öğrencilerin filmi dikkatle izlemedikleri, film boyunca kendi aralarında konuştukları, erkek öğrencilerin ise filmi dikkatle sonuna kadar izledikleri, hareketli sahnelerde ise gerek sözel gerek fiziksel olarak kendilerini filme dahil ettiklerini ortaya koymuşlardır. Buna ek olarak çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl işlendiği de cinsiyete göre algıları etkileyebilmektedir. Çizgi filmlerde genellikle erkeklerin güçlü, aktif, bağımsız, istikrarlı ve zeki karakterler olarak gösterilirken kadınların ev içindeki işlerle ilgilenen, pasif, duygusal, bağımlı ve zayıf karakterler olarak sunulması (Saraç, 2018), erkek çocukların şiddet ve olumsuz duygu algılarının daha yüksek düzeyde olmasında etkili olabilir. Ayrıca araştırmada kız çocukların doğaüstü inanç oluşturma algı düzeyinin erkek çocuklardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca benzer bir şekilde olağanüstü güçlere sahip karakterlerin kötülüğe karşı olan mücadelesini anlatıldığı filmlerin ve büyü-sihir yapma sahnelerinin kız çocuklar tarafından daha fazla izlendiği rapor edilmiştir (Kara, 2019).

Araştırmanın son bulgusu incelendiğinde; çocukların yaş gruplarına göre şiddet eğilimi, gerçeklikten uzaklaşma, doğaüstü inanç oluşturma, eğlendirme ve olumsuz duygu algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Heyecan algı düzeylerine bakıldığında; 7 yaş grubundaki katılımcıların heyecan algı düzeyinin 9 yaş, 10 yaş ve 11 yaş grubundaki katılımcılardan; 9 yaş grubundaki katılımcıların heyecan algı düzeyinin 11 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir. Buna göre genel olarak yaşı küçük olanların daha büyük yaştaki çocuklara göre heyecan algı düzeylerinin yüksek olduğu belirtilebilir. Bu sonuç daha küçük yaş grubundaki çocukların izledikleri çizgi film içeriklerinin daha çok heyecan verici nitelikte olması ve küçük çocukların bu içerikleri daha fazla tercih etmeleriyle açıklanabilir. Küçük çocuklar macera içerikli, heyecan verici çizgi filmleri izledikleri (Deniz Vural, 2021), daha büyük yaş grubundaki çocukların (9-11 yaş) çoğunlukla gerçeğe ilişkisine ve arkadaş önerisine göre çizgi filmleri tercih ettikleri belirtilmektedir (Namlı Altıntaş, 2016).

Sonuç olarak ebeveynler çocukların cinsiyet ve yaş özelliklerini dikkate alarak çocukların çizgi film deneyimlerini şekillendirebilir. Araştırmacılar cinsiyet ve yaşa göre çizgi film içeriklerinin özelliklerini inceleyebilir. İlkokul döneminde en çok izlenen çizgi filmlerin içerik yönünden özellikleri araştırılabilir. Farklı demografik özelliklerin çizgi filmlerin etki düzeyiyle ilişkisi test edilebilir.

KAYNAKLAR

- Adak-Özdemir, A. ve Ramazan, O. (2012). Oyunağa çocuk, anne ve öğretmen bakış açısı. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-16.
- Atik, A. ve Ebrin, Ö. (2015). Çizgi filmlerde sempatik şiddet olgusu: TRT çocuk televizyonu örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (8), 99-114.
- Arslan, R. (2022). Okul dışı eğitim ve öğrenme nedir? Hoş, G. ve Deretarla Gül, E. (Ed). *Erken çocuklukta okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 7-20). İzmir: Efe Akademi Yayınları.
- Arslan, R. ve Sağlam, M. (2021). *Otizmlili çocuklar ve duyuşsal gelişimlerini destekleyici alternatif bir program*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2005). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Bee, H ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. Gündüz, O. (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyükbaykal, G. N. (2007) Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.
- Ceylan, R., Yıldız Bıçakçı, M. ve Aral N. (2012) Çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresi ve seyredilen programların etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 25-33.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve etik*, (1. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Deniz Vural, N. (2021). 5-6 yaş okul öncesi çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin cinsiyet değişkenlere göre incelenmesi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1 (1), 17-26.
- Erdiller, Z. B. (2015). Geçmişten günümüze çocuk ve çocukluk. Turan, F. ve Yükselen, A. İ. (Ed.). *Çocuk Gelişimi 2 Okul Öncesi Döneminde Gelişim* içinde (ss. 9-22). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Güloğlu, H. (2019). *Çizgi film karakterleri ve yan ürünlerinin çocuklar üzerindeki etkileri (Winx club çizgi film ve yan ürünleri örneği)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Güneş, V. (2010). *Çizgi film karakterlerine çocukların satın alma davranışlarına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Güzelyurt, T. (2022). Artırılmış gerçeklik ve çocuk kitapları. Pekşen Akça, R. ve Arslan, R. (Ed). *Erken çocukluk döneminde artırılmış gerçeklik* içinde (ss. 85-105). Ankara: Eğiten Kitap.
- Güzelyurt, T. ve Nayci, Ö. (2021). Technology addiction in preschool period: An analysis on illustrated children's books. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 29(2), 326-333.
- Kaşkaya, A., Ünlü, İ ve Çavuşoğlu, F. (2021). İlkokul öğrencilerine yönelik çizgi film etki ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (43), 506-525.
- Kara, O. (2019). *Çizgi filmlerin çocukların karakter eğitimine etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Koc Ozkan, T., Aslan, S ve Inci, R. (2021). Effect of watching cartoon during IV treatment on anxiety and fear levels in children: Randomized controlled trial. *Clin Exp Health Sci*. 11, 466-470. Doi: 10.33808/clinexphealthsci.
- Koçak, Ö. ve Göktaş, Y. (2018). Televizyon ve çizgi film: Okul öncesi çocukların ve ebeveynlerinin izleme alışkanlıkları. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 2021, 506-525.
- Namlı Altıntaş, İ. (2016). 9-11 yaş arası öğrencilerin çizgi film ve animasyonlardan edindikleri değerler ve rol model alma durumları. *Route Education and Social Science Journal*, 9, 316-335. Doi: 10.17121/ressjournal.512.
- Özdemir A. A. ve Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35(35), 157-173.
- Pekşen Akça, R. ve Şenol, V. (2012). Müzik, reklam, kitle iletişimin ergenler üzerindeki etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 28, 1-19.
- Pekşen-Akça, R. (2022a). Okul dışı öğrenme alanları ve ortamı geliştirme. Hoş, G. ve Deretarla Gül, E. *Erken çocuklukta okul dışı öğrenme ortamları* içinde (ss. 115-132). İzmir: Efe Akademi Yayınları,
- Pekşen-Akça, R. (2022b). *The fact of raising a child and electronic baby-sitting during the Covid-19 Pandemic*. 2. International Cappadocia Scientific Research Congress (ss. 20-30, 2022). Nevşehir, Turkey.
- Pekşen Akça, R. (2022c). *The migration phenomenon in cartoons; The case of "Maysa and Bulut"*. 2. International Symposium" Global Migration Phenomenon. (ss.1-10, 2022).
- Pekşen Akça, R ve Baran, G. (2018). Çizgi filmlerin Türk kültürüne ait özellikler açısından incelenmesi: "Pepee örneği". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 215-224.
- Pekşen, A. R ve Baran, G. (2017). Çizgi filmlerin kavram gelişimi açısından incelenmesi. *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 580-597.

-
- Saraç, H. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: Niloya örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sarıtaş, S., Genc, H., Okutan, Ş., İnci, R., Özdemir, A. ve Kizilkaya, G. (2019). The effect of comedy films on postoperative pain and anxiety in surgical oncology patients. *Complementary Medicine Research*, 26(4), 231-239.
- Temizyürek, F. ve Acar, Ü. (2014). Çizgi filmlerdeki subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*. 3(3), 25-39.
- Yaşar Ekici, F. (2015). Çizgi Filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çok boyutlu bir değerlendirme. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 70-84.
- Yaşar, M. ve Paksoy, İ. (2011). Çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin, çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), 279-298.
- Yazıcı, E., Baydar, İ. Y. ve Kandır, A. (2019). Çizgi film ve çocuk: ebeveyn görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 10-19.
- Yetim, G. ve Sarıçam, H. (2016). Çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 341-364.